

اصول قانون اساسی

دربرتونظرات شورای نگهبان

عنوان

اصل هشتاد و هشتم

شماره مسلسل: ۱۳۹۶۰۰۳۳

تاریخ: ۱۳۹۶/۰۷/۲۲



پژوهشکده شورای نگهبان

شناسنامه

عنوان:

اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان

اصل هشتاد و هشتم

تدوین:

محمد فتحی

ناظر علمی:

کاظم کوهی

شماره مسلسل: ۱۳۹۶۰۰۳۳

تاریخ انتشار: ۱۳۹۶/۰۷/۲۲



فهرست مطالب

اصل هشتاد و هشتم.....	۳
۱- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی.....	۳
۱-۱. آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی.....	۳
۲-۱. طرح تشکیل شورای عالی صنایع.....	۴
۳-۱. طرح تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران.....	۵
۴-۱. طرح ایجاد دفاتر ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی.....	۵
۵-۱. طرح تعیین قائم‌مقام شورای اسلامی شهر.....	۶
۶-۱. طرح اصلاح موادی از آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی.....	۶
۷-۱. لایحه بودجه سال ۱۳۷۳ کل کشور.....	۶
۸-۱. لایحه تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران.....	۷
۹-۱. طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی.....	۷
۱۰-۱. لایحه اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.....	۸
۱۱-۱. طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی.....	۸
۱۲-۱. طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی.....	۱۲
۱۳-۱. طرح اصلاح مواد (۱۹۶) و (۱۹۷) آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی.....	۱۳
۱۴-۱. طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور.....	۱۴
۲- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران.....	۱۵
۳- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان.....	۱۵
۱-۳. استفسار رئیس مجلس شورای اسلامی نسبت به حق نمایندگان بر مکاتبه با دستگاه‌های اجرایی و سؤال از مسئولان در راستای انجام وظایف نمایندگی مقرر در قانون اساسی.....	۱۵

- ۲-۳. استفسار رئیس مجلس شورای اسلامی نسبت به حدود وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های نمایندگان مجلس ۱۶
- ۳-۳. استفسار رئیس مجلس شورای اسلامی نسبت به حدود حقوق نمایندگان مجلس در رابطه با سؤال از عملکرد دادگاه‌ها و مسئولان قضایی و حدود پاسخگویی وزیر دادگستری و دیگر مسئولان قضایی به این سؤالات ۱۹
- ۴-۳. استفسار رئیس مجلس شورای اسلامی نسبت به پاسخگویی وزیر مشاور در امور اجرایی به سؤالات نمایندگان مجلس ۲۰
- ۵-۳. استعلام رئیس مجلس شورای اسلامی نسبت به نحوه پاسخگویی وزراء به سؤالات نمایندگان در بازه مقرر در اصل ۸۸ قانون اساسی ۲۱
- ۶-۳. استفسار رئیس مجلس شورای اسلامی ایران نسبت به وضعیت سؤال نمایندگان از نخست‌وزیر ۲۳
- ۴- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ۲۷
- ۱-۴. استعلام نماینده مردم تهران نسبت به مسئولیت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در تصمیم‌گیری راجع به امور اقتصادی، از جمله نسبت به تصمیمات اتخاذ شده در ستاد بسیج اقتصادی ۲۷
- ۲- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان ۲۹
- ۱-۵. تذکر شورای نگهبان به رئیس جمهور وقت پیرامون سرنوشت نهادها و سازمان‌های مستقل یا وابسته به نخست‌وزیری و وزارت مشاورت و اظهار نظر در نحوه عمل منطبق با قانون اساسی نسبت به این دستگاه‌ها ۲۹

اصل هشتم و هشتم

مصوب ۱۳۶۸: در هر مورد که حداقل یک چهارم کل نمایندگان مجلس شورای اسلامی از رئیس جمهور و یا هر یک از نمایندگان از وزیر مسئول، درباره یکی از وظایف آنان سؤال کنند، رئیس جمهور یا وزیر موظف است در مجلس حاضر شود و به سؤال جواب دهد و این جواب نباید در مورد رئیس جمهور بیش از یک ماه و در مورد وزیر بیش از ده روز به تأخیر افتد مگر با عذر موجه به تشخیص مجلس شورای اسلامی.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): در هر مورد که نماینده‌ای از وزیر مسئول درباره یکی از وظایف او سؤال کند آن وزیر موظف است در مجلس حاضر شود و به سؤال جواب دهد و این جواب نباید بیش از ده روز به تأخیر افتد مگر با عذر موجه به تشخیص مجلس شورای ملی.

۱- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱-۱. نظر شماره ۴۵۱۳ مورخ ۱۳۶۱/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص آیین‌نامه داخلی

مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۶۱/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی

۱-۱-۱- آن قسمت از ماده (۱۴۷) و (۱۴۸) که اجازه می‌دهد هر یک از نمایندگان نخست‌وزیر را مورد سؤال قرار دهند، با توجه به اینکه در اصل ۸۸ تصریح شده که نماینده از وزیر مسئول می‌تواند سؤال کند و سؤال به مفهوم مذکور در قانون اساسی از نخست‌وزیر پیش‌بینی نشده، مغایر قانون اساسی می‌باشد.^(۱)

۱. ماده ۱۴۷- هر یک از نمایندگان می‌توانند راجع به مسائل داخلی و خارجی کشور از دولت سؤال نمایند. سؤال باید کتبی، به طور صریح و اختصار بوده و در جلسه رسمی به رئیس مجلس داده شود و در همان جلسه عنوان آن قرائت و فوراً برای وزیر مربوط یا نخست‌وزیر ارسال می‌گردد و ظرف (۴۸) ساعت تکثیر و در اختیار نمایندگان قرار گیرد.

ماده ۱۴۸- بر طبق اصل ۸۸ قانون اساسی رئیس دولت یا هریک از وزیران مورد سؤال مکلفند حداکثر ظرف ده روز از تاریخ ابلاغ سؤال در مجلس حضور یافته و پاسخ دهند و آلا از طرف رئیس مجلس بازخواست می‌شوند، مگر مواردی که وزیر رسماً تقاضای تأخیر نموده و پس از صحبت یک مخالف و یک موافق هر کدام (۵) دقیقه در این مورد رأی‌گیری به عمل خواهد آمد. وزیر و نماینده‌ای که سؤال نموده بر طبق بند (۴) ماده (۷۷) صحبت می‌نمایند.

تبصره- در صورتی که سؤال به امضای چند نفر باشد نماینده منتخب سؤال‌کنندگان صحبت خواهد کرد.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۶۱/۳/۲۳ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

۲-۱. نظر شماره ۶۲۰۶ مورخ ۱۳۶۱/۸/۲۳ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل شورای عالی صنایع مصوب ۱۳۶۱/۸/۹ مجلس شورای اسلامی
 ۱-۲-۱- در ماده (۳)^(۱) اشکالات زیر وارد است:

→

با توجه به اینکه بنا به نظر شورای نگهبان طبق قانون اساسی نمایندگان فقط از وزراء می‌توانند سؤال کنند و نه از نخست‌وزیر، ماده (۱۴۷) و (۱۴۸) به ترتیب زیر اصلاح شده است.
 ماده ۱۴۸- بر طبق اصل ۸۸ قانون اساسی وزیر مورد سؤال مکلف است حداکثر ظرف ده روز از تاریخ ابلاغ سؤال در مجلس حضور یافته و پاسخ دهد و آلا از طرف رئیس مجلس بازخواست می‌شود، مگر در مواردی که وزیر رسماً تقاضای تأخیر نموده و پس از صحبت یک مخالف و یک موافق هر کدام (۵) دقیقه در این مورد رأی‌گیری به عمل خواهد آمد. وزیر و نماینده‌ای که سؤال نموده بر طبق بند (۴) ماده (۷۷) صحبت می‌نمایند.

۱. ماده ۳- اعضای تشکیل‌دهنده شورای عالی صنایع به شرح زیر است:

۱- نخست‌وزیر

۲- وزیر صنایع

۳- وزیر صنایع سنگین

۴- وزیر معادن و فلزات

۵- وزیر نفت

۶- وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه

۷- معاون وزیر دفاع در امور صنایع دفاع ملی

۸- مدیر عامل بانک صنعت و معدن.

تبصره ۱- سازمان برنامه و بودجه وظیفه دبیرخانه شورای مذکور را به عهده خواهد داشت.

تبصره ۲- آیین‌نامه مربوط به حدود وظایف و اختیارات شورای عالی صنایع و کیفیت روابط آن با ارگان‌های صنعتی و معدنی کشور و شورای اقتصاد و هیئت وزیران ظرف مدت دو ماه از تاریخ تصویب این قانون از طرف شورا تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

تبصره ۳- شورا موظف است حداقل هر پانزده روز یک‌بار تشکیل جلسه دهد.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۲۷ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده ۳- اعضای تشکیل‌دهنده شورای عالی صنایع به شرح زیر است:

۱- وزیر صنایع

۲- وزیر صنایع سنگین

۳- وزیر معادن و فلزات

۴- وزیر نفت

۵- وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه

۶- وزیر دفاع ملی.

←

الف - ...

ب- تشکیل این شورا با توجه به اینکه مسئول تصمیمات آن در برابر مجلس معلوم نشده است و مستفاد از اصل ۸۷^(۱) و ۱۳۴ و ۱۳۷ قانون اساسی این است که مجلس و نمایندگان در کل امور اجرایی از نخست‌وزیر و وزراء حق سؤال دارند، با سه اصل مذکور مغایر است.

۳-۱. نظر شماره ۶۰۶۱ مورخ ۱۳۶۵/۳/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۶ مجلس شورای اسلامی

۱-۳-۱- الزام رئیس جمهور در ماده بیست^(۲) بر اقدام مذکور در آن ماده، مغایر با قانون اساسی است.

۴-۱. نظر شماره ۹۴۸ مورخ ۱۳۶۸/۶/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح ایجاد دفاتر ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۶۸/۶/۲۱ مجلس شورای اسلامی

۱-۴-۱- نظر به اینکه به موجب اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی قوای سه‌گانه

→

تبصره ۱- سازمان برنامه و بودجه وظیفه دبیرخانه شورای مذکور را به عهده خواهد داشت.
تبصره ۲- در اولین جلسه شورای عالی صنایع، رئیس شورا برای مدت یک سال با رأی اکثریت اعضای شورا انتخاب خواهد شد.

تبصره ۳- رئیس شورا پاسخگوی اقدامات شورا در برابر مجلس شورای اسلامی خواهد بود.
تبصره ۴- آیین‌نامه مربوط به حدود وظایف و اختیارات شورای عالی صنایع و کیفیت روابط آن با ارگان‌های صنعتی و معدنی کشور و شورای اقتصاد و هیئت وزیران ظرف مدت دو ماه از تاریخ تصویب این قانون از طرف شورا تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

تبصره ۵- شورا موظف است حداقل هر پانزده روز یک‌بار تشکیل جلسه دهد.
۱. با توجه به محتوای نظر شورای نگهبان، به نظر می‌رسد اصل (۸۸) صحیح باشد که به اشتباه اصل (۸۷) درج شده است.

۲. ماده ۲۰- رئیس جمهور موظف است سالی یک‌بار آمار موارد توقف، عدم اجرا و نقض و تخلف از قانون اساسی را با تصمیمات متخذ تنظیم کند و به اطلاع مجلس شورای اسلامی برساند.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۶۵/۸/۲۲ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:
ماده ۱۶- رئیس جمهور می‌تواند سالی یک‌بار آمار موارد توقف، عدم اجرا و نقض و تخلف از قانون اساسی را با تصمیمات متخذ تنظیم کند و به اطلاع مجلس شورای اسلامی برساند.

مملکتی مستقل از یکدیگرند و نظر به اینکه موارد نظارت و مداخله قوه مقننه در قوه مجریه که از طریق مجلس شورای اسلامی اعمال می‌شود در اصول ۷۶، ۸۸، ۸۹ و ۹۰ قانون اساسی مشخص گردیده و نظر به اینکه سِمَت نمایندگی به موجب اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی قائم به شخص است و قابل واگذاری به دیگری نیست، و چگونگی بازرسی و نظارت بر حُسن جریان امور در دستگاه‌های اجرایی و قضایی نیز مشخصاً و منحصرأً در برخی از اصول قانون اساسی از جمله اصول ۱۵۶، ۱۷۳، ۱۷۴ بیان شده است، ماده واحده به کیفیتی که تنظیم شده مغایر با قانون اساسی است.^(۱)

۵-۱. نظر شماره ۳۶۱۶ مورخ ۱۳۷۱/۶/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین قائم مقام شورای اسلامی شهر مصوب ۱۳۷۱/۶/۱۰ مجلس شورای اسلامی

۱-۵-۱- عضویت نماینده یا نمایندگان مجلس شورای اسلامی در هیئت مذکور در بند (۵)،^(۲) به لحاظ اینکه خارج از محدوده وظایف نمایندگی است، خلاف قانون اساسی شناخته شد.

۶-۱. نظر شماره ۳۸۲۵ مورخ ۱۳۷۱/۸/۲۰ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۱/۸/۱۳ مجلس شورای اسلامی

۱-۶-۱- موظف نمودن وزیر به شرکت در کمیسیون تخصصی در بند (۲) ماده واحده،^(۳) مغایر اصول ۵۷، ۷۰، ۸۸ بوده؛ فلذا مغایر قانون اساسی شناخته شد.

۷-۱. نظر شماره ۵۹۹۹ مورخ ۱۳۷۲/۱۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۳ کل کشور، مصوب ۱۳۷۲/۱۲/۱۸ مجلس شورای اسلامی

۱-۷-۱- بند (ل) تبصره (۱۳)،^(۴) مغایر اصول ۵۷، ۸۸ و ۹۰ قانون اساسی شناخته شد.

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۱۷-۱.
۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۲۲-۱.
۳. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۲۳-۱.
۴. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۲۹-۳.

۸-۱. نظر شماره ۲۵۵ مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ مجلس شورای اسلامی

۱-۸-۱- انتخاب ناظرین از نمایندگان مجلس شورای اسلامی در ماده (۵۳) و تبصره (۱) آن،^(۱) مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی و سایر اصول مربوط به وظایف مجلس شورای اسلامی است و همچنین اضافه کردن هیئت مرکزی نظارت بر لایحه دولت، چون به افزایش هزینه‌های عمومی می‌انجامد، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.

۹-۱. نظر شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی

۱-۹-۱- در ماده (۱۹۶)^(۲) تقیید وظایف رئیس جمهور به خاص چون ظهور در حصر دارد، خلاف اطلاق اصل ۸۸ قانون اساسی است.

۱-۹-۲- در ماده (۱۹۷)^(۳) اطلاق الزام رئیس جمهور به حضور در مجلس ظرف یک

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۳۶-۲.

۲. ماده ۱۹۶- بر اساس اصل هشتاد و هشتم (۸۸) قانون اساسی، در صورتی که حداقل یک چهارم کل نمایندگان بخواهند درباره یکی از وظایف خاص رئیس جمهور سؤال کنند، باید سؤال خود را به طور صریح و روشن و مختصر همگی امضاء و به رئیس مجلس تسلیم نمایند. رئیس مجلس موضوع را در اسرع وقت به کمیسیون تخصصی ارجاع می‌نماید. کمیسیون موظف است حداکثر ظرف یک هفته با حضور نماینده معرفی شده رئیس جمهور و نماینده منتخب سؤال‌کنندگان تشکیل جلسه دهد. در این جلسه، نماینده رئیس جمهور پاسخ مقتضی را از طرف رئیس جمهور ارائه خواهد نمود تا به نمایندگان سؤال‌کننده گزارش شود.

پس از یک هفته چنانچه هنوز حداقل یک چهارم کل نمایندگان مجلس (که سؤال را امضاء نموده‌اند) از سؤال خود منصرف نشده باشند رئیس مجلس موظف است در اولین جلسه، سؤال آنان را قرائت و فوراً برای رئیس جمهور ارسال کند. این سؤال ظرف چهل و هشت ساعت تکثیر و در دسترس نمایندگان قرار می‌گیرد.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۷۸/۴/۱۳ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:
در سطر بالا [= بر اساس اصل هشتاد و هشتم (۸۸) قانون اساسی، در صورتی که حداقل یک چهارم کل نمایندگان بخواهند درباره یکی از وظایف خاص رئیس جمهور سؤال کنند]، کلمه «خاص» حذف گردید.
۳. ماده ۱۹۷- رئیس جمهور موظف است ظرف مدت یک ماه از تاریخ دریافت سؤال در جلسه علنی مجلس حضور یابد و به سؤال مطروحه نمایندگان پاسخ گوید. مدت طرح سؤال از طرف نماینده منتخب سؤال‌کنندگان حداکثر پانزده دقیقه و مدت پاسخ رئیس جمهور حداکثر یک ساعت خواهد بود.

ماه نسبت به موردی که عذر موجه داشته باشد، خلاف اصل ۸۸ قانون اساسی است.
 ۱-۹-۳- تذکر: مواردی که در عنوان مبحث دوم آمده، ارتباطی به اصل ۸۷ ندارد؛
 باید به اصل ۸۸ اصلاح شود.^(۱)

۱۰-۱. نظر شماره ۸۱/۳۰/۱۹۴۳ مورخ ۱۳۸۱/۹/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مصوب ۱۳۸۱/۸/۱۲ مجلس شورای اسلامی

۱۰-۱-۱- تعیین وظیفه در ماده (۳)^(۲) برای رئیس نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها بدون اذن معظم‌له خلاف موازین شرع شناخته شد. همچنین عضویت دو نفر از اعضای کمیسیون آموزش و تحقیقات به انتخاب مجلس شورای اسلامی در این ماده، چون موجب دخالت مجلس شورای اسلامی در امور اجرایی است، بنابراین مغایر اصول ۵۷ و ۵۸ قانون اساسی و اصول دیگری که وظایف مجلس شورای اسلامی را تعیین کرده است شناخته شد.

۱۱-۱. نظر شماره ۸۷/۳۰/۲۸۹۴۹ مورخ ۱۳۸۷/۸/۹ و نظر شماره ۸۷/۳/۲۸۹۹۷ مورخ ۱۳۸۷/۸/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۸۷/۷/۲۱ مجلس شورای اسلامی

۱۱-۱-۱- ماده (۱۶) موضوع جزء (۹) بند (ه) ماده (۱۲۰)،^(۳) مغایر اصل ۸۸

→

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۷۸/۴/۱۳ مجلس به منظور رفع ایراد شورا: در سطر بالا بعد از عبارت «سؤال مطروحه نمایندگان پاسخ گوید»، جمله «مگر با عذر موجه با تشخیص مجلس شورای اسلامی» اضافه گردید.

۱. مبحث دوم- نحوه بررسی اصول هشتاد و هفت (۸۷) و هفتاد و شش (۷۶) قانون اساسی

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۷۸/۴/۱۳ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

عنوان مبحث دوم به شرح زیر اصلاح گردید:

مبحث دوم- نحوه بررسی اصول هشتاد و هشتم (۸۸) و هفتاد و ششم (۷۶) قانون اساسی.

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۵۵-۲۶.

۳. ماده ۱۶- ماده (۱۲۰) به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

ماده ۱۲۰- نصاب رأی‌گیری در مجلس، کمیسیون، کمیته و شعبه در موارد مختلف به شرح زیر می‌باشد:

الف- ...

←

قانون اساسی شناخته شد.

- ۱-۱۱-۲- ماده (۲۳) موضوع جزء (۳) ماده (۱۹۳)،^(۱) چون طبق اصل ۸۸ قانون اساسی وزیر باید به سؤال نماینده پاسخ دهد، قانع نشدن کمیسیون، مغایر اصل مذکور شناخته شد.
- ۱-۱۱-۳- در ماده (۲۳) موضوع جزء (۴) ماده (۱۹۳)،^(۲) با اتخاذ تدابیر لازم،

→

ه- اکثریت مطلق نمایندگان حاضر:

۱- ...

۹- رأی به قانع کننده نبودن پاسخ وزیر به سؤال نمایندگان.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۲ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

جزء (۹) بند (ه) ماده (۱۲۰) به شرح زیر اصلاح شد:

۹- رأی به وارد بودن سؤال نمایندگان از وزیر.

۱. ماده ۲۳- ماده (۱۹۳) به شرح ذیل اصلاح و ماده (۱۹۴) حذف می شود:

ماده ۱۹۳- نحوه رسیدگی به سؤال نماینده از وزیر به شرح ذیل خواهد بود:

۱- ...

۳- چنانچه سؤال کننده و کمیسیون، توضیحات وزیر را قانع کننده ندانند، کمیسیون با تعیین قلمرو «ملی» یا «منطقه‌ای» سؤال، بلافاصله نسبت به ارجاع سؤال ملی به هیئت رئیسه جهت اعلام وصول در اولین جلسه علنی اقدام می نماید.

۴- ...

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۲ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

سطر اول بند (۳) ماده (۱۹۳) به شرح زیر اصلاح شد:

۳- چنانچه سؤال کننده، توضیحات وزیر را قانع کننده نداند، ...

۲. ماده ۲۳- ماده (۱۹۳) به شرح ذیل اصلاح و ماده (۱۹۴) حذف می شود:

ماده ۱۹۳- نحوه رسیدگی به سؤال نماینده از وزیر به شرح ذیل خواهد بود:

۱- ...

۴- در رابطه با سؤال منطقه‌ای، کمیسیون موظف است حداکثر ظرف مدت ده روز نسبت به ارائه راه حل و ارسال گزارش به هیئت رئیسه مجلس و رئیس جمهور (توسط رئیس مجلس) اقدام نماید.

هیئت رئیسه با اتخاذ تدابیر لازم نسبت به حل موضوع سؤال منطقه‌ای اقدام می نماید.

چنانچه پس از پانزده روز از ارجاع نامه کمیسیون، نماینده سؤال کننده همچنان موضوع را حل و فصل نشده بداند، از هیئت رئیسه درخواست طرح سؤال منطقه‌ای در جلسه علنی را می نماید.

هیئت رئیسه موظف است در اولین جلسه علنی، سؤال منطقه‌ای را اعلام وصول و فوری به وزیر ابلاغ و به کمیسیون ذی ربط ارسال نماید. کمیسیون موظف است ظرف یک هفته گزارش نهایی را به هیئت رئیسه ارائه نماید.

←

مغایر اصل ۸۸ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۱۱-۴- ماده (۲۳) موضوع جزء (۵) ماده (۱۹۳)،^(۱) موکول نمودن عذر موجه به

تشخیص هیئت رئیسه، مغایر اصل ۸۸ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۱۱-۵- ماده (۲۳) موضوع جزء (۶) و تبصره‌های (۱)، (۲) و (۷) ماده

(۱۹۳)،^(۲) مبنیاً بر ایرادات قبلی [= ایرادهای مذکور در بندهای ۱-۱۱-۲، ۱-۱۱-۳ و

→

۵- ...

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۲ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

پاراگراف دوم بند (۴) ماده (۱۹۳) به شرح زیر اصلاح شد:

هیئت رئیسه مساعی لازم نسبت به حل موضوع سؤال منطقه‌ای را به عمل می‌آورد.

۱. ماده ۲۳- ماده (۱۹۳) به شرح ذیل اصلاح و ماده (۱۹۴) حذف می‌شود:

ماده ۱۹۳- نحوه رسیدگی به سؤال نماینده از وزیر به شرح ذیل خواهد بود:

۱- ...

۵- طبق اصل هشتاد و هشتم (۸۸) قانون اساسی، وزیر مورد سؤال مکلف است حداکثر ظرف مدت ده

روز از تاریخ ابلاغ سؤال در مجلس حضور یافته و به سؤال پاسخ دهد مگر آنکه وزیر به صورت

رسمی و با عذر موجه به تشخیص هیئت رئیسه تقاضای تأخیر حداکثر برای مدت ده روز داشته باشد.

۶- ...

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۲ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

عبارت «به تشخیص هیئت رئیسه» از سطر چهارم بند (۵) ماده (۱۹۳) حذف شد.

۲. ماده ۲۳- ماده (۱۹۳) به شرح ذیل اصلاح و ماده (۱۹۴) حذف می‌شود:

ماده ۱۹۳- نحوه رسیدگی به سؤال نماینده از وزیر به شرح ذیل خواهد بود:

۱- ...

۶- در جلسه علنی ابتدا گزارش کمیسیون متضمن طرح سؤال و بررسی‌های انجام‌شده توسط مخبر

کمیسیون به مدت حداکثر پنج دقیقه مطرح می‌شود. سپس وزیر و نماینده سؤال‌کننده به ترتیب و هر

کدام به مدت حداکثر پانزده دقیقه توضیحات خود را ارائه می‌دهند و در صورت قانع‌نشدن نماینده،

رئیس جلسه قانع‌کننده نبودن پاسخ وزیر را به رأی خواهد گذاشت.

در صورتی که اکثر نمایندگان حاضر، به قانع‌کننده نبودن پاسخ وزیر رأی دهند رئیس مجلس موظف

است موضوع را به رئیس جمهور جهت رسیدگی ارجاع نماید.

تبصره ۱- عدم حضور وزیر در مجلس و کمیسیون به منزله وارد بودن سؤال و قانع‌نشدن مجلس و

کمیسیون از پاسخ می‌باشد.

تبصره ۲- انصراف نماینده از سؤال در هر مرحله تا قبل از رأی‌گیری در جلسه علنی، موجب مختومه

شدن سؤال می‌شود.

تبصره ۳- ...

←

۱-۱۱-۴] باید اصلاح شود.

۱-۱۱-۶- ماده (۲۹) موضوع ماده الحاقی (۱) و تبصره‌های (۱) و (۲) این ماده،^(۱)

→

تبصره ۷- کلیه رأی‌گیری‌های مربوط به سؤال در کمیسیون و جلسه علنی با ورقه و مخفی خواهد بود.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۲ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

- سطر پایانی پاراگراف اول بند (۶) ماده (۱۹۳) [= رئیس جلسه قانع‌کننده نبودن پاسخ وزیر را به رأی خواهد گذاشت.] به شرح زیر اصلاح شد:

۶- ... رئیس جلسه نظر مجلس را در این مورد اخذ می‌کند.

- سطر اول پاراگراف دوم بند (۶) ماده (۱۹۳) [= در صورتی که اکثر نمایندگان حاضر، به قانع‌کننده نبودن پاسخ وزیر رأی دهند] به شرح زیر اصلاح شد:

در صورتی که اکثر نمایندگان حاضر، نظر به وارد بودن سؤال نماینده یا نمایندگان بدهند ...

- تبصره (۱) ماده (۱۹۳) به شرح زیر اصلاح شد:

تبصره ۱- عدم حضور وزیر در مجلس و کمیسیون به منزله وارد بودن سؤال می‌باشد.

- تبصره (۲) ماده (۱۹۳) حذف شد.

- تبصره (۷) ماده (۱۹۳) حذف شد.

۱. ماده ۲۹- ماده ذیل به آیین‌نامه داخلی الحاق می‌شود:

ماده الحاقی ۱- هرگاه حداقل ده نفر از نمایندگان و یا هر کدام از کمیسیون‌ها، عدم رعایت شئونات و نقض یا استتکاف از اجراء قانون یا اجراء ناقص توسط رئیس جمهور و یا وزیر و یا مسئولین دستگاه‌های زیرمجموعه آنان را اعلام نمایند، موضوع بلافاصله از طریق هیئت رئیسه جهت رسیدگی به کمیسیون ذی‌ربط ارجاع می‌گردد.

کمیسیون حداکثر ظرف مدت ده روز با دعوت از رئیس جمهور یا نماینده تام‌الاختیار ایشان یا وزیر و همچنین تمام یا تعدادی از نمایندگان متقاضی، موضوع را رسیدگی و با اظهار نظر صریح، گزارش خود را برای قرائت در مجلس به هیئت رئیسه ارسال می‌نماید.

تبصره ۱- بلافاصله بعد از قرائت گزارش در صحن مجلس، نسبت به گزارش کمیسیون نظرخواهی می‌شود. چنانچه رأی مجلس بر احراز تخلف باشد، این گزارش توسط رئیس مجلس به آنان ابلاغ و جهت رسیدگی به قوه قضائیه و سایر مراجع ذی‌صلاح ارسال می‌شود تا خارج از نوبت و بدون تشریفات دادرسی رسیدگی نمایند.

تبصره ۲- در صورتی که مجلس در مورد رئیس جمهور یا هر یک از وزیران سه نوبت رأی به احراز تخلف دهد، رأی سوم مجلس به منزله درخواست استیضاح مسئول مربوطه می‌باشد که بر اساس آیین‌نامه داخلی اجراء خواهد شد و رأی‌دهندگان به منزله درخواست‌کنندگان استیضاح خواهند بود.

مصوبه اصلاحی مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۲ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

- پاراگراف دوم ماده الحاقی (۱) به شرح زیر اصلاح شد:

ماده الحاقی ۱- ...

کمیسیون حداکثر ظرف مدت ده روز موضوع را رسیدگی و در صورت وارد بودن با اظهار نظر صریح،

←

مغایر اصول ۸۸، ۸۹ و بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی شناخته شد.

۱۲-۱. نظر شماره ۹۰/۳۰/۴۴۵۱۴ مورخ ۱۳۹۰/۸/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۴ مجلس شورای اسلامی

۱-۱۲-۱ در بند (الف) ماده (۳)، موضوع اصلاح تبصره بند (۶) ماده (۳۳) آیین نامه،^(۱) رأی گیری مجلس در مورد ناکارآمدی مسئول ذی ربط، زائد بر اختیارات مجلس در امور و مقامات قوای دیگر بوده و مغایر اصول متعدد از جمله اصول ۵۷، ۷۶، ۸۸ و ۸۹ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۱۲-۲- نظر به اینکه موارد مذکور در ماده (۸) و تبصره های آن، موضوع اصلاح ماده (۱۱۵) آیین نامه،^(۲) نه از امور تقنینی است و نه از نوع تصمیمات مجلس در

→

گزارش خود را از طریق هیئت رئیسه به مجلس ارائه می دهد.

- تبصره (۱) ماده الحاقی (۱) به شرح زیر اصلاح شد:

تبصره ۱- چنانچه نظر مجلس بر تأیید گزارش باشد موضوع جهت رسیدگی به قوه قضائیه و سایر مراجع ذیصلاح ارسال می شود تا خارج از نوبت و بدون تشریفات دادرسی رسیدگی نمایند.

- تبصره (۲) ماده الحاقی (۱) به شرح زیر اصلاح شد:

تبصره ۲- در صورتی که مجلس در مورد رئیس جمهور یا هر یک از وزیران سه نوبت رأی به وارد بودن گزارش بدهد طرح استیضاح با رعایت اصل (۸۹) قانون اساسی در دستور کار مجلس قرار خواهد گرفت.

نظر شماره ۸۷/۳۰/۲۹۳۱۸ مورخ ۱۳۸۷/۹/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۸۷/۸/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

... تبصره (۲) ماده (۲۹) موضوع ماده الحاقی (۱)، ایرادات بندهای ... (۲۴) شورای نگهبان [= ایراد مذکور در بند ۱-۱۱-۶ فوق الذکر]، علی رغم اصلاحات به عمل آمده، از این جهت که معلوم نیست آیا پس از اظهار نظر مجلس مبنی بر ورود سؤال نماینده سؤال کننده، طرح استیضاح الزامی است یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام، اظهار نظر خواهد شد.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۸۷/۹/۱۸ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

در تبصره (۲) ماده الحاقی (۱)، عبارت «با رعایت» حذف و عبارت «در صورت رعایت مفاد» جایگزین شود.

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۹۴-۱.

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۹۴-۲.

خصوص انتخاب اعضای قوه مجریه و نه از نوع امور نظارتی می‌باشد، بنابراین خارج از اختیارات مجلس شورای اسلامی و مغایر اصول متعدد قانون اساسی است.

۱۲-۳- ماده (۲۸)^(۱) مغایر اصول متعدد قانون اساسی از جمله اصول ۵۷، ۸۹، ۱۵۶، ۱۶۰ و اصول نظارتی شناخته شد.

۱۳-۱. نظر شماره ۹۱/۳۰/۴۶۶۰۷ مورخ ۱۳۹۱/۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح مواد (۱۹۶) و (۱۹۷) آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۹۱/۲/۳ مجلس شورای اسلامی

۱-۱۳-۱- تذکر: قسمت اول فراز دوم ماده (۱۹۶)، نیازمند اصلاح عبارتی است. در تبصره (۲) ماده (۱۹۶)، امکان کاهش وجود دارد؛ باید این‌گونه ذکر شود که کاهش امضاءها سبب خروج سؤال یا سؤالات از دستور نمی‌گردد.^(۲)

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۹۴-۳.

۲. ماده ۱- متن زیر جایگزین ماده (۱۹۶) آیین‌نامه داخلی مجلس می‌شود:

ماده ۱۹۶- بر اساس اصل هشتاد و هشتم (۸۸) قانون اساسی، در صورتی که حداقل یک چهارم کل نمایندگان بخواهند درباره یک یا چند وظیفه رئیس جمهور سؤال کنند، باید سؤال یا سؤالات خود را به طور صریح و روشن و مختصر همگی امضاء و به رئیس مجلس تسلیم نمایند. رئیس مجلس موضوع را در اسرع وقت به کمیسیون‌های تخصصی مربوط، ارجاع می‌نماید. هر کمیسیون موظف است حداکثر ظرف یک هفته با حضور نماینده معرفی‌شده رئیس جمهور به آن کمیسیون و نماینده منتخب سؤال‌کنندگان تشکیل جلسه دهد. در این جلسه نماینده رئیس جمهور پاسخ مقتضی را از طرف رئیس جمهور ارائه خواهد نمود تا به نمایندگان سؤال‌کننده گزارش شود.

پس از یک هفته چنانچه هنوز حداقل یک چهارم کل نمایندگان مجلس از سؤال خود منصرف نشده باشند رئیس مجلس موظف است در اولین جلسه سؤال یا سؤالات آنان را قرائت و فوراً برای رئیس جمهور ارسال کند. این سؤال یا سؤالات ظرف چهل و هشت ساعت تکثیر و در دسترس نمایندگان قرار می‌گیرد.

تبصره ۱- تعداد سؤالات نباید از پنج سؤال بیشتر باشد.

تبصره ۲- پس از ارسال سؤال یا سؤالات برای رئیس جمهور، امکان کاهش یا افزایش امضاءها وجود ندارد.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۹۱/۲/۱۹ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

- در پاراگراف دوم ماده (۱۹۶) اصلاحی، بعد از عبارت «پس از یک هفته»، عبارت «از طرح سؤال در کمیسیون یا کمیسیون‌ها» اضافه شد.

- تبصره (۲) ماده (۱۹۶) اصلاحی به شرح ذیل اصلاح شد:

۱-۱۳-۲- تبصره (۲) ماده (۱۹۷)،^(۱) مغایر اصل ۸۸ و بند (۲) اصل ۸۹ قانون

اساسی شناخته شد.

۱-۱۴. نظر شماره ۹۳/۱۰۲/۸۴۸ مورخ ۱۳۹۳/۳/۵ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور^(۲) مصوب ۱۳۹۳/۲/۱۷ مجلس شورای اسلامی

۱-۱۴-۱- در بند (ب) ماده (۲) اصلاحی موضوع بند (۳) ماده (۲)،^(۳) انجام بازرسی‌های فوق‌العاده به درخواست نماینده مجلس، مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی و اصول مربوط به وظایف و اختیارات نماینده شناخته شد. همچنین در خصوص رئیس جمهور و کمیسیون اصل نودم (۹۰) قانون اساسی حتی در مواردی که درخواست مربوط به حیطه اختیارات آنها باشد، در صورتی که به معنای الزام سازمان بازرسی به

→

تبصره ۲- پس از ارسال سؤال یا سؤالات برای رئیس جمهور، کاهش امضاءها سبب خروج سؤال یا سؤالات از دستور نمی‌گردد.

۱. ماده ۲- متن ذیل جایگزین ماده (۱۹۷) آیین‌نامه داخلی مجلس می‌شود:

ماده ۱۹۷- رئیس جمهور موظف است ظرف یک ماه از تاریخ دریافت سؤال یا سؤالات، در جلسه علنی مجلس حضور یابد و به سؤال یا سؤالات مطروحه نمایندگان پاسخ گوید مگر با عذر موجه با تشخیص مجلس شورای اسلامی. مدت طرح سؤال یا سؤالات از طرف نمایندگان منتخب سؤال‌کنندگان حداکثر سی دقیقه و مدت پاسخ رئیس جمهور حداکثر یک ساعت است که طرفین می‌توانند وقت خود را به دو بخش تقسیم نمایند. در این صورت همه سؤالات و پاسخ‌ها در بخش اول وقت هر یک از دو طرف بیان می‌شود و در بخش دوم ابهامات سؤال‌کنندگان و پاسخ‌های رئیس جمهور مطرح می‌گردد.

تبصره ۱- ...

تبصره ۲- در صورتی که تعداد سؤالات ارسال‌شده به قوه قضائیه درباره یک رئیس‌جمهور به عدد (۶) برسد طرح استیضاح رئیس‌جمهور با رعایت مفاد اصل هشتاد و نهم (۸۹) قانون اساسی و مواد آیین‌نامه داخلی در دستور کار مجلس قرار می‌گیرد.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۹۱/۲/۱۹ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

تبصره (۲) ماده (۱۹۷) اصلاحی حذف شد.

۲. گفتنی است این طرح ابتدا با عنوان «طرح دائمی شدن قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۸۷» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۳. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۱۰۰-۱.

انجام بازرسی باشد اشکال دارد و این درخواست با این وصف باید از طریق رئیس قوه قضائیه و حسب دستور ایشان صورت پذیرد.

۲- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران

۳- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان

۳-۱. نظریه تفسیری شماره م/۳۰۹۳ مورخ ۱۳۶۰/۵/۸ شورای نگهبان در پاسخ به استفسار رئیس مجلس شورای اسلامی نسبت به حق نمایندگان بر مکاتبه با دستگاه‌های اجرایی و سؤال از مسئولان در راستای انجام وظایف نمایندگی مقرر در قانون اساسی

تاریخ: ۱۳۶۰/۴/۲۷

شورای محترم نگهبان

لطفاً به این سؤال، پاسخ فرمایید.

رئیس مجلس شورای اسلامی

اکبر هاشمی رفسنجانی

تاریخ: ۱۳۶۰/۴/۲۵

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

با توجه به نامه مورخ ۶۰/۳/۱۸ اینجانب در مورد دفتر ارتباطی مردم با نماینده مجلس و سؤال ریاست مجلس در رابطه با آن از شورای محترم نگهبان قانون اساسی^(۱) لازم است به عرض برساند که در اصل ۸۴ قانون اساسی هر نماینده را در برابر تمام ملت مسئول دانسته و به او حق اظهار نظر در مسائل داخل و خارجی کشور داده است. طبیعی است برای انجام این مسئولیت و توان اظهار نظر باید اطلاعات لازم را داشته باشد که یکی از راه‌های کسب اطلاعات و انجام وظیفه، وجود دفتری است که هم محلّ مشخصی داشته باشد و هم در حدود اختیارات و امکانات مکاتباتی بنماید، که به عملی شدن کار کمک کرده و از اتلاف وقت بیشتر هم جلوگیری می‌نماید.

اما در نامه ۱۲۳۱- دال- ه مورخ ۶۰/۳/۲۵ ریاست محترم مجلس به شورای

۱. منظور، استفساری است که در ذیل اصل هفتاد و ششم، شماره ۳-۱ بدان اشاره شد.

نگهبان ضمن عنوان کردن دفتر ارتباطی مردم با نمایندگان در مورد اصل ۷۶ که حق تحقیق و تفحص را به مجلس داده است سؤال شده و استناد گردیده است و جواب شورای نگهبان نیز در نامه شماره ۲۸۱۳ مورخ ۱۳۶۰/۴/۳ با استناد به اصل ۷۶ قانون اساسی که از حقوق مجلس است و نماینده بشخصه این حق را ندارد می‌باشد.^(۱) بنابراین تقاضا دارد برای روشن شدن مسئله و رفع ابهام موضوع مربوطه را با استناد به اصل ۸۴ قانون اساسی از شورای نگهبان استفسار بفرمایید.

با تشکر و به امید توفیق برای شما

لطیف صفری

نماینده مردم اسلام‌آباد غرب

شماره: م/۳۰۹۳

تاریخ: ۱۳۶۰/۵/۸

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه بدون شماره مورخ ۱۳۶۰/۴/۲۷، موضوع در جلسه رسمی شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت. نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان به این شرح اعلام می‌شود:

«از دقت در اصول ۷۶، ۸۴، ۸۸ و ۱۳۴ و ۱۳۷ قانون اساسی استفاده می‌شود که دولت و وزراء در برابر مجلس و نمایندگان مجلس مسئولند و سؤال نمایندگان باید در مجلس به آن پاسخ داده شود و به غیر این صورت، سؤال نمایندگان از دولت و هر مقام اجرایی دیگر و پاسخ آنها حکم سؤال و پاسخ‌های عادی را دارد.»

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

۳-۲. نظریه تفسیری شماره ۴۴۳۹ مورخ ۱۳۶۱/۱/۱۷ شورای نگهبان در پاسخ به استفسار رئیس مجلس شورای اسلامی نسبت به حدود وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های نمایندگان مجلس

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظریه، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل هفتاد و ششم، شماره ۳-۱.

شماره: ۲۲۳۵ - ق

تاریخ: ۱۳۶۰/۱۲/۲۶

شورای محترم نگهبان

یادداشت مورخ ۱۳۶۰/۱۲/۲۳ جناب آقای هرایر خالاتیان،^(۱) منضم به مراسله شماره ۵۰/۴۴۸ مورخ ۱۳۶۰/۱۲/۱۸ اسقف اعظم آرداک مانوکیان خلیفه ارامنه تهران و شمال ایران در خصوص تفسیر اصول بیست و ششم، پنجاه و هفتم، هفتاد و ششم و هشتاد و چهارم قانون اساسی به پیوست ارسال می‌گردد.

رئیس مجلس شورای اسلامی

اکبر هاشمی

شماره: ۵۰/۴۴۸

تاریخ: ۱۳۶۰/۱۲/۱۸

به نام خدا

جناب آقای هرایر خالاتیان

نماینده محترم ارامنه شمال در مجلس شورای اسلامی

ضمن قدردانی از زحمات شما در انجام وظایف خطیر نمایندگی و با توجه به بررسی‌های انجام‌شده در اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی و همچنین در مصوبات مجلس شورای اسلامی، پرسش‌های زیرین در رابطه با وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های نمایندگان مجلس مطرح گردیده است که تقاضا دارد از طریق ریاست

۱. نامه جناب آقای هرایر خالاتیان به رئیس مجلس شورای اسلامی

تاریخ: ۱۳۶۰/۱۲/۲۳

جناب آقای هاشمی رفسنجانی

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

اسقف اعظم آرداک مانوکیان خلیفه ارامنه تهران و شمال ایران، نامه‌ای مرقوم فرموده و طی آن از طریق آمده از جناب عالی و همچنین شورای نگهبان سؤالاتی در رابطه با تفسیر چند اصل قانون اساسی و یکی از مصوبات مجلس نموده‌اند که عیناً نامه را حضورتان تقدیم و تقاضا دارد نظر خودتان و در صورت امکان، با مراجعه به شورای محترم نگهبان قانون اساسی، نظر شورا نیز اعلام فرمایید.

با تشکر و احترام

هرایر خالاتیان - نماینده ارامنه شمال

محترم مجلس و شورای محترم نگهبان تفسیرها و پاسخ‌های لازمه را دریافت و در اختیار اینجانب قرار دهید که موجب نهایت امتنان خواهد بود.

با علم و آگاهی از اصول ۷۶ و ۸۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که از طرفی حق تحقیق و تفحص را در تمامی امور کشور را به مجلس و مجلسیان می‌دهد و از طرف دیگر هر نماینده را در برابر تمام ملت مسئول قرار داده و حق اظهار نظر در همه مسائل داخلی و خارجی را به آنان می‌دهد:

۱- آیا نمایندگان مجلس به عنوان نمایندگان قوه مقننه، با توجه به اصل تفکیک قوا حق دارند به طور انفرادی یا گروهی با وزارتخانه‌ها و به طور کلی ارگان‌های اجرایی دولتی، قرارداد یا موافقتنامه امضاء نموده و در امور اجرایی عملاً مداخله نمایند؟

۲- آیا نمایندگان اقلیت‌های دینی در مجلس شورای اسلامی با توجه به اصل ۲۶ قانون اساسی (احزاب و جمعیت‌ها) و لایحه تصویبی مجلس شورای اسلامی در خصوص احزاب و جمعیت‌ها، حق دارند امور اجرایی اقلیت‌های دینی را در امور اجتماعی و فرهنگی و غیره انجام دهند؟

خواهشمند است پاسخ‌های خودتان یا تفسیرها و پاسخ‌های دریافتی را به طور کتبی در اختیار اینجانب گذارده شود تا از این راه وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های مراجع دینی و انجمن‌ها و شوراهای جوامع اقلیت‌های دینی که طبق اساسنامه‌های خود و رأی مردم اقلیت‌ها انتخاب و اداره امور اقلیت‌ها به آنها سپرده شده است، قانوناً و شرعاً روشن و معین گردد.

دعاگو

اسقف اعظم آرداک مانوکیان

پیشوای روحانی جامعه ارامنه تهران و شمال و

رئیس شورای خلیفه‌گری ارامنه

شماره: ۴۴۳۹

تاریخ: ۱۳۶۱/۱/۱۷

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۲۲۳۵- ق مورخ ۱۳۶۰/۱۲/۲۶ موضوع سؤال نماینده ارامنه

در مجلس شورای اسلامی، آقای هرایر خالاتیان، در ارتباط با اصول ۷۶، ۸۴ و ۲۶

قانون اساسی به استحضار می‌رساند که مفاد قانون اساسی در این موارد روشن است.
اصل ۷۶ قانون اساسی مربوط به مجلس شورای اسلامی است نه آحاد نمایندگان
و اصل ۸۴ نیز ناظر به حق اظهار نظر نمایندگان است. البته طبق اصل ۸۸ نماینده
مجلس حق دارد از وزیر مسئول سؤال نماید و از او توضیح بخواهد و به هر حال از
این اصول و سایر اصول قانون اساسی استفاده نمی‌شود که نماینده مجلس شورای
اسلامی بتواند در امور اجرایی مربوط به انتخاب‌کنندگان خود دخالت کند و برای
انجام آنها با ارگان‌های دولتی قرارداد یا موافقتنامه‌ای امضاء کند.

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

**۳-۳. نظریه تفسیری شماره ۹۰۷۵ مورخ ۱۳۶۲/۴/۱۶ شورای نگهبان در پاسخ به
استفسار رئیس مجلس شورای اسلامی نسبت به حدود حقوق نمایندگان مجلس در
رابطه با سؤال از عملکرد دادگاه‌ها و مسئولان قضایی و حدود پاسخگویی وزیر
دادگستری و دیگر مسئولان قضایی به این سؤالات**

شماره: ۴۵۳۶- ق

تاریخ: ۱۳۶۲/۴/۹

شورای محترم نگهبان

معمولاً نمایندگان مجلس شورای اسلامی بر اساس اصل ۸۸ قانون اساسی از
عملکرد دادگاه‌ها و مسئولان قضایی کشور و امور مربوط به شورای عالی قضایی
سؤالاتی می‌نمایند و شورای عالی قضایی خود را ملزم به جواب سؤالات نمی‌داند.
وزیر دادگستری هم اظهار می‌دارد در اموری که تصمیم‌گیری آن به وزیر دادگستری
محول نشده امکان جواب گفتن ندارد.

لطفاً با توجه به همه اصول مربوطه قانون اساسی حدود و حقوق نمایندگان،
وظایف شورای عالی قضایی و وزارت دادگستری را در رابطه با اصل ۸۸ مشخص
فرمایید.

رئیس مجلس شورای اسلامی

اکبر هاشمی

شماره: ۹۰۷۵

تاریخ: ۱۳۶۲/۴/۱۶

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۴۵۳۶- ق مورخ ۶۲/۴/۹، موضوع سؤال در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و بدین شرح اعلام نظر شد:

«در رابطه با سؤال نماینده مجلس شورای اسلامی از وزیر که در اصل ۸۸ قانون اساسی مصرح است وزیر دادگستری نیز در حدود وظایفی که در اصل ۱۶۰ قانون اساسی برای او مقرر شده است مسئول می‌باشد و علی‌هذا در رابطه با مسئولیت‌های قوه قضائیه، وزیر دادگستری مسئول نخواهد بود، ولی در رابطه با شکایات از طرز کار قوه قضائیه به موجب اصل ۹۰ قانون اساسی عمل خواهد شد و نیز در رابطه با مواردی که مجلس شورای اسلامی تحقیق و تفحص را لازم بداند، طبق اصل ۷۶ قانون اساسی می‌تواند تحقیق و تفحص نماید. بدیهی است در رابطه با این دو اصل و کیفیت تحقیق و تفحص و اقدامی که مجلس شورای اسلامی در صورتی که پاسخ را قانع‌کننده ندانست باید بنماید، می‌تواند قانون لازم را تصویب نماید.

علاوه بر این، چون طبق اصل ۸۴ قانون اساسی هر نماینده می‌تواند در همه مسائل داخلی و خارجی کشور اظهار نظر نماید، در امور قضایی نیز می‌تواند هرگونه نظری را لازم بداند در مجلس شورای اسلامی اظهار نماید.»

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

۳-۴. نظریه تفسیری شماره ۱۰۱۸۴ مورخ ۱۳۶۲/۹/۲۹ شورای نگهبان در پاسخ به استفسار رئیس مجلس شورای اسلامی نسبت به پاسخگویی وزیر مشاور در امور اجرایی به سؤالات نمایندگان مجلس

شماره: ۵۳۵۳/ق

تاریخ: ۱۳۶۲/۹/۲۱

شورای محترم نگهبان

در اجرای اصل هشتاد و هشتم قانون اساسی وزراء موظف به حضور در مجلس و

پاسخ به سؤالات نمایندگان محترم می‌باشند.
خواهشمند است اعلام فرمایند آیا وزیر مشاور در امور اجرایی نیز چون سایر وزراء موظف به پاسخگویی است یا خیر؟

از طرف رئیس مجلس شورای اسلامی

سید محمد موسوی خوئینی‌ها

شماره: ۱۰۱۸۴

تاریخ: ۱۳۶۲/۹/۲۹

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی
عطف به نامه شماره ۵۳۵۳/ق مورخ ۱۳۶۲/۹/۲۱، موضوع در جلسه شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر اکثریت اعضای شورا (بیش از سه‌چهارم) به شرح ذیل اعلام می‌شود:
«هر وزیری که طبق قانون و با رأی اعتماد مجلس به عنوان وزیر تعیین شده باشد، طبق اصل ۱۳۷ قانون اساسی در برابر مجلس مسئول است و مطابق اصل ۸۸ می‌توان از او سؤال کرد، و تعیین مشاور یا معاون نخست‌وزیر به عنوان وزیر مشاور جهت عملیات اجرایی، مغایر قانون اساسی است.»

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

۳-۵. نظریه مشورتی شماره ۱۰۲۴۰ مورخ ۱۳۶۲/۱۰/۲ شورای نگهبان در پاسخ به استعلام رئیس مجلس شورای اسلامی نسبت به نحوه پاسخگویی وزراء به سؤالات نمایندگان در بازه مقرر در اصل ۸۸ قانون اساسی

شماره: ۵/۷۳۳۶/۲۵۰ هـ

تاریخ: ۱۳۶۲/۹/۲۸

شورای محترم نگهبان

لطفاً به سؤالات زیر در رابطه با اصل ۸۸ قانون اساسی در خصوص پاسخ به سؤالات نمایندگان جواب بدهید:

۱- لزوم ادای پاسخ در ظرف ده روز، آیا مخصوص به وزیر است یا مجلس هم مجبور است که در ظرف همین مدت در دستور قرار دهد؟

۲- اگر مجلس مجبور به انجام آن در همین مدت ده روز است، تکلیف آن با فوریت‌ها و سایر برنامه‌های زمان‌بندی شده و دستورات از پیش اعلان شده چیست که گاهی چند هفته طول می‌کشد؟

۳- در صورت تسری حکم محدودیت ده روز به مجلس، جواز تأخیر با اجازه مجلس مخصوص وزیر است یا خود مجلس هم می‌تواند با تصویب خود انجام پاسخ را تأخیر بیاورد؟

۴- در هر حال در صورت تراکم برنامه‌ها مثل وضع موجود مجلس که به نظر می‌رسد تا سال‌های دیگر هم وضع چنین باشد، اگر تمایل نمایندگان به انجام پرسش به گونه‌ای باشد که کار رسیدگی به لوایح و طرح‌ها را مختل می‌کند، تکلیف چیست؟ هم اکنون با اینکه هر هفته چهار تا شش سؤال در دستور کار مجلس قرار می‌گیرد، نزدیک به شصت سؤال عقب افتاده وجود دارد و مطمئناً اگر به موقع انجام گیرد، جاذبه سؤال برای نمایندگان از این هم بیشتر خواهد شد.

۵- اگر از وزیری سؤال شود و قبل از جواب، وزیر عزل یا مستعفی گردد، آیا وزیر جدید که به جای ایشان می‌آید مکلف به جواب دادن همان سؤال وزیر پیش از خود هست یا خیر؟

۶- آیا وزیر دادگستری مسئول جواب‌گویی به وظایف شورای عالی قضایی یا دادگاه‌ها و قضات می‌باشد یا نه و اگر نه، قوه قضائیه چگونه باید پاسخ‌گو باشد؟

۷- هرگونه توضیح دیگری در رابطه با سؤال از مسئولان اجرایی که برای حسن انجام کار در رابطه با قانون اساسی لازم می‌دانید در این جواب اضافه بفرمایید.

رئیس مجلس شورای اسلامی

اکبر هاشمی رفسنجانی

شماره: ۱۰۲۴۰

تاریخ: ۱۳۶۲/۱۰/۲

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۷۳۳۶/۲۵۰.د. ه مورخ ۱۳۶۲/۹/۲۸، موضوع سؤالات در جلسه رسمی شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر مشورتی شورا به شرح زیر اعلام می‌شود:

«۱- مستفاد از اصل ۸۸ قانون اساسی این است که وزیر، جواب سؤال نماینده را باید ظرف ده روز بدهد و با عذر موجه به تشخیص مجلس شورای اسلامی تأخیر جواب از ده روز امکان دارد و نسبت به اختیار مجلس در تأخیر از ده روز در تعیین وقت برای جواب، اگرچه قانون اساسی ساکت است ولی با توجه به اینکه مقصود این است که نمایندگان بتوانند همیشه مسائل جاری کشور را تحت سؤال قرار دهند و ظرف مدت کوتاهی جواب بگیرند و با توجه به اینکه تأخیر وزیر در جواب با عذر موجه جایز است، تأخیر مجلس در تعیین وقت جواب نیز با عذر موجه اشکال ندارد. بدیهی است موارد عذر موجه موکول به نظر مجلس شورای اسلامی است.

۲- با تغییر وزیر به هر عنوان، وزیر جدید در صورتی مکلف به جواب است که مجدداً از شخص او سؤال شود.

۳- در خصوص سؤال (۶) نظر شورای نگهبان عطف به نامه شماره ۴۵۳۶/۴ مورخ ۶۲/۴/۹، طی شماره ۹۰۷۵ مورخ ۱۳۶۲/۴/۱۶^(۱) به مجلس شورای اسلامی اعلام شده است.»

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

۳-۶. نظریه تفسیری شماره ۳۳۹۱ مورخ ۱۳۶۴/۲/۲۵ شورای نگهبان در پاسخ به استفسار رئیس مجلس شورای اسلامی ایران نسبت به وضعیت سؤال نمایندگان از نخست‌وزیر

شماره: ۱۵۵۶۸/۲۵۱. د. ه.

تاریخ: ۱۳۶۴/۲/۱۸

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

پس از سلام، پیرو سؤال عده‌ای از نمایندگان مجلس از آقای نخست‌وزیر و اشکالی که در اعلام وصول آن مطرح فرمودید، اینک استفساریه جمعی از نمایندگان از شورای محترم نگهبان در خصوص مسئله «سؤال از نخست‌وزیر» به پیوست تقدیم و به منظور پیشگیری از فوت وقت و تضییع حقوق ملت ایران تقاضای تسریع در تعیین

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به این نظریه تفسیری و مستندات قانونی آن، رجوع کنید به شماره ۳-۳، ذیل همین اصل (= اصل هشتاد و هشتم).

تکلیف می‌شود.^(۱)

شورای محترم نگهبان «ایدهم الله تعالی»

با سلام و تقدیم احترام. پس از نظری که آن شورا در بررسی آیین‌نامه داخلی مجلس طی شماره ۴۵۱۳ مورخ ۱۳۶۱/۲/۲^(۲) درباره مسئولیت نخست‌وزیر، مستند به اصل ۸۸ قانون اساسی ارائه فرمودند و اظهار شد که سؤال به ترتیب موجود در اصل ۸۸ از وزیر عملی می‌شود،^(۳) طی نظریه شماره ۶۲۰۶ مورخ ۶۱/۸/۲۳^(۴) درباره طرح قانونی تشکیل شورای عالی صنایع به این شرح: «تشکیل این شورا با توجه به اینکه مسئول تصمیمات آن در برابر مجلس معلوم نشده است و مستفاد از اصل ۸۸، ۱۳۴ و ۱۳۷ قانون اساسی این است که مجلس و نمایندگان در کل امور اجرایی از نخست‌وزیر و وزراء حق سؤال دارند، با سه اصل مذکور مغایر است» نخست‌وزیر را مسئول

۱. رئیس وقت مجلس شورای اسلامی پی‌نوشت نمود:

شورای محترم نگهبان

لطفاً به سؤال نمایندگان پاسخ فرمایید.

اکبر هاشمی رفسنجانی

۱۳۶۴/۲/۱۸

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به این نظر و مستندات قانونی آن، رجوع کنید به شماره ۱-۱، ذیل همین اصل (= اصل هشتاد و هشتم).

۳. اولاً وزیر مسئول در اصل ۸۸، نخست‌وزیر را هم شامل می‌شود؛ چرا که نخست‌وزیر خود یک وزیر است و کلمه وزیر اول به نخست‌وزیر ترجمه شده است و کلمه وزیر مسئول در این اصل، عام می‌باشد. ثانیاً به نظر می‌رسد که اصل ۸۸ قانون اساسی بحث در نحوه و کیفیت پاسخگویی به مجلس دارد و مسئله امکان و توانایی سؤال از وزیر یا نخست‌وزیر مطرح نیست که شورای نگهبان در نظریه شماره ۴۵۱۳ مورخ ۶۱/۲/۲ خویش با عبارت «با توجه به اینکه در اصل ۸۸ تصریح شده که نماینده از وزیر مسئول می‌تواند سؤال کند...» روی مسئله امکان سؤال تکیه کرده است؛ در حالی که قانون اساسی در اینجا در مقام بیان این مطلب نبوده است که نماینده از وزیر می‌تواند و از نخست‌وزیر نمی‌تواند سؤال کند، حتی دامنه‌اش توسعه هم یافته و گفته شود در قانون اساسی پیش‌بینی سؤال از نخست‌وزیر نشده است. در این صورت صراحت اصل ۱۳۴ چه می‌شود؟ (پاورقی مربوط به نامه مذکور می‌باشد).

۴. برای آگاهی تفصیلی نسبت به این نظر و مستندات قانونی آن، رجوع کنید به شماره ۱-۲، ذیل همین اصل (= اصل هشتاد و هشتم).

دانسته و اجازه سؤال از وی داده‌اید. همچنین در ماده (۱۵۱) آیین‌نامه داخلی^(۱) که به تأیید آن شورا نیز رسیده اجازه سؤال از نخست‌وزیر داده شده است و خصوصاً که بر اساس نص صریح ذیل اصل ۱۳۴ قانون اساسی که مقرر می‌دارد:

«نخست‌وزیر در برابر مجلس مسئول اقدامات هیئت وزیران است» طبعاً و به طور قطع نظریه شماره ۴۵۱۳ شورای نگهبان نمی‌تواند منجر و منتج به عدم مسئولیت نخست‌وزیر گردد.

به علاوه:

اولاً ذیل اصل ۱۳۴ نمی‌تواند ناظر بر مسئولیت نخست‌وزیر به عنوان امکان استیضاح باشد، چون استیضاح نخست‌وزیر به تنهایی معنا ندارد؛ زیرا هم قانون اساسی در اصل ۸۹ پیش‌بینی استیضاح هیئت وزیران را کرده است و هم اینکه چون در استیضاح مسئله اخذ رأی اعتماد مطرح است نمی‌تواند درباره شخص نخست‌وزیر معنی داشته باشد.

ثانیاً کلمه «مجلس» در ذیل اصل ۱۳۴ به این معنی نیست که نخست‌وزیر باید پاسخگوی کل مجلس به عنوان یک شخصیت حقوقی باشد؛ چرا که مجلس اساساً یک شخصیت حقوقی نیست، و به علاوه در اصل ۱۳۷ درباره وزراء نیز عیناً چنین عبارتی وجود دارد.

یا مثلاً نمی‌توان چنین تفسیر کرد که باید مجلس مورد سؤال را تصویب کند، آنگاه نخست‌وزیر برای پاسخگویی حاضر شود؛ زیرا وقتی قانون اساسی به (۱۰) نفر نماینده اجازه استیضاح هیئت دولت را می‌دهد، چطور می‌توان پذیرفت که برای یک سؤال از نخست‌وزیر آرای حداقل نصف به علاوه یک نمایندگان حاضر ضروری است. خواهید گفت از ذیل اصل ۱۳۴ چه چیزی مورد نظر بوده است؟ به نظر می‌رسد که عمده دلیلی که برای ذیل اصل ۱۳۴ قانون اساسی وجود دارد این است که خواسته است مواردی را که به وزارتخانه خاصی ارتباط نداشته و بلکه با تصمیم هیئت وزیران

۱. ماده ۱۵۱- چنانچه سؤال یا استیضاح نمایندگان با عمل نهادهای انقلابی جدید یا آینده که از بودجه دولت استفاده می‌نمایند و به موجب قانون در حوزه اختیارات قوه اجراییه مملکت می‌باشند ارتباط داشته باشد، آن سؤال یا استیضاح از طریق نخست‌وزیر یا وزیری که نهاد مورد بحث در حوزه مسئولیت او قرار گرفته صورت می‌گیرد.

عملی می‌شود بلا تکلیف نگذاشته و مسئولش را مشخص کند که گفته است «نخست‌وزیر» باید پاسخگو باشد که مورد پیوست نمونه‌ای از این حالت است.

بالطبع اختیارات و مسئولیت‌هایی که در قانون اساسی منحصر به نخست‌وزیر بوده و به وی واگذار شده باید پاسخگویی باشد یا تصمیماتی که شخص وی اتخاذ نموده و یا اقداماتی که شخص وی می‌نماید باید نسبت به آنها در برابر مجلس پاسخگو باشد و اساساً نمی‌شود فردی به هر عنوان از مجلس رأی اعتماد بگیرد و پاسخگوی مجلس نباشد^(۱) و البته به غیر از شیوه مذکور در اصل ۸۸ روش دیگری که با سایر اصول قانون اساسی سازگاری داشته و اقتناع‌کننده آنها باشد، نمی‌توان یافت. مضافاً بر اینکه اعلام غیر مسئول بودن نخست‌وزیر به نحوی که الآن مطرح است، باعث می‌شود که قانون‌گذار نتواند هیچ وظیفه‌ای را به عهده وی بگذارد، در حالی که در مواردی، غیر از نخست‌وزیر هیچ عنصری نمی‌تواند آن وظیفه را به نحو احسن اداره نماید (سازمان امور اداری و استخدامی، سازمان حفاظت محیط زیست و ... از آن جمله‌اند). لذا استدعا می‌شود راهنمایی بفرمایید.

محمدرضا باهنر، اسماعیل فدایی، سید احمد کاشانی، سید

محمدحسن علوی، سید رضا زواره‌ای، لطیف صفری، غلامرضا

رحیمی، محمد یزدی، رحیم علیزاده، فریدون استکی، حسین محمد

خانی شاهرودی، جعفری، محمد صالح طاهری، سید جواد حسینی،

سید اسداله بادامچیان، محمدرضا عباسی فرد، محمد محمدی، سید

ابوطالب محمودی، سید جلیل صدر طباطبایی.

۱. وظایف انحصاری نخست‌وزیر مثل معرفی وزراء به مجلس چگونه باید مورد سؤال قرار گیرد؟ (قریب یک سال است که وزیر دفاع در شرایط جنگی وجود ندارد) و کلاً تصمیماتی که نخست‌وزیر اتخاذ می‌نماید چه کسی باید پاسخگویی باشد؟ چه بر اساس قوانینی که از همین مجلس گذشته و شورای نگهبان هم تأیید کرده است (مثل قانون نحوه اداره صدا و سیما مستند به اصل ۱۷۵ قانون اساسی)، یا تصمیماتی که هیئت وزیران بر اساس اصل ۱۳۹ قانون اساسی می‌گیرد؟ یا نخست‌وزیر باید دستور اجرای قوانین را بدهد و... یا در مورد مسائل مربوط به داوری در لایحه بین ایران و آمریکا که شخص نخست‌وزیر تصمیم‌گیرنده است؟ (پاورقی مربوط به نامه مذکور می‌باشد)

شماره: ۳۳۹۱

تاریخ: ۱۳۶۴/۲/۲۵

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۱۵۵۶۸/۲۵۱.د. ه مورخ ۱۳۶۴/۲/۱۸، موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح شد و پس از دقت مجدد در اصل ۸۸ قانون اساسی، نظر اکثریت اعضا به شرح زیر اعلام می‌شود:

«به موجب اصل مذکور، نمایندگان فقط حق سؤال از وزیر مسئول را دارند.»

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

۴- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی

۴-۱. نظر شماره ۴۲۳۷ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۸ شورای نگهبان در پاسخ به استعلام نماینده مردم تهران نسبت به مسئولیت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در تصمیم‌گیری راجع به امور اقتصادی، از جمله نسبت به تصمیمات اتخاذ شده در ستاد بسیج اقتصادی

تاریخ: ۱۳۶۰/۱۱/۶

محضر مبارک آیات عظام و حقوقدانان پر ارج، اعضا محترم شورای نگهبان
انقلاب اسلامی ایران

با تقدیم و ادای تحیت و سلام، احتراماً معروض می‌دارد: عطف به مرقومه شماره ۴۱۳۷ مورخ ۱۳۶۰/۱۰/۱۰ و اطلاع اینکه الی‌الکون هیچ‌گونه اقدامی از ناحیه دفتر ریاست جمهوری مبذول نگردیده، توجه آقایان را نسبت به مسئله‌ای که ذیلاً مطرح خواهد شد جلب و مستدعی است در صورتی که اینجانب در برداشت آن دچار انحراف و اشتباه ذهنی باشم با نظرات شورا آشنا و رفع ابهام گردد.

ستاد بسیج اقتصادی بر حسب یک تصویب‌نامه هیئت وزیران به طور موقت و در زمان جنگ، رتق و فتق و تصمیم‌گیری درباره امور اقتصادی به ویژه مواد اساسی و اولیه را عهده‌دار شده و هرگونه تصمیم را به اجراء می‌گذارد. آیا با در نظر گرفتن اینکه حقوق پس از فوت یک فرد و تأدیه آن به خانم وارث به مجلس ارجاع می‌شود

که رد یا تصویب شود چگونه این نوع تصمیمات که با سرنوشت چهل میلیون جمعیت از ابعاد مختلف بستگی دارد بدون اینکه در مجلس مطرح شود و شورای نگهبان نظارت نماید عمل گردیده و می‌گردد؛ در حالی که طرح‌هایی که در مجلس شورای اسلامی از زیر نظر دویست نفر نمایندگان که غالب آنها فقیه و عالم می‌باشند می‌گذرد باز دچار نواقصی است که با دستورات شرع مقدس اسلام مطابقت ندارد و به همین دلیل رد می‌شود.

مستدعی است از مجموعه نظرات شورای محترم به طور خلاصه این‌جانب را مستحضر فرمایید. مزید تشکر و امتنان خواهد بود. توفیق همگان را در راه پیشبرد مبانی انقلاب اسلامی ایران از خداوند متعال خواستارم.

با تقدیم احترام - سعید امانی

نماینده تهران

شماره: ۴۲۳۷

تاریخ: ۱۳۶۰/۱۱/۸

برادر جناب حاج سعید آقا امانی

نماینده مجلس شورای اسلامی

نامه مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۶ جناب عالی در شورای نگهبان مطرح شد. در پاسخ اشعار می‌شود:

«جناب عالی نماینده مجلس شورای اسلامی هستید و شرعاً و به موجب سوگندی که یاد کرده‌اید موظفید در مقام نمایندگی مجلس طبق اصل ۸۸ قانون اساسی هرگونه توضیح و سؤال را که لازم بدانید از وزیر مسئول بنمایید و طبق اصل ۸۴ قانون اساسی در برابر تمام ملت مسئولید و حق دارید در همه مسائل داخلی و خارجی کشور اظهار نظر نمایید و طبق اصل ۸۶ قانون اساسی در مقام ایفای وظایف نمایندگی در اظهار نظر و رأی کاملاً آزاد می‌باشید. بنابراین می‌توانید رابطه تصویب‌نامه هیئت وزیران را با اصل ۱۳۶^(۱) قانون اساسی از هیئت

۱. به نظر می‌رسد در اینجا منظور، «اصل ۱۳۸» بوده است که در متن نظر شورا، به اشتباه «اصل ۱۳۶» درج شده است.

دولت سؤال نمایند. بدیهی است اگر خارج از حدود این اصل باشد قانونی نیست و عمل به آن تخلف از قانون می باشد.»

والسلام
دبیر شورای نگهبان
لطف الله صافی

۵- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان

۵-۱. تذکر شماره ... مورخ .../۹/۱۳۶۰^(۱) شورای نگهبان به رئیس جمهور وقت پیرامون سرنوشت نهادها و سازمان های مستقل یا وابسته به نخست وزیر و وزارت مشاورت و اظهار نظر در نحوه عمل منطبق با قانون اساسی نسبت به این دستگاهها

آذرماه ۱۳۶۰

حضرت حجت الاسلام آقای حاج سید علی خامنه ای رئیس محترم جمهوری اسلامی ایران دامت افاضاته

با عرض سلام و مسئلت مزید توفیقات جناب عالی، نظر به مسئولیت خطیری که طبق اصل ۱۱۳ قانون اساسی، رئیس جمهوری اسلامی در اجرای قانون اساسی و تنظیم روابط قوای سه گانه به عهده دارد و نظر به اهمیت و تأثیری که اجراء قانون اساسی و استقرار جمهوری اسلامی و جلب اعتماد عموم و آسیب ناپذیری نظام از خطرات احتمالی فعلی و مخصوصاً آینده دارد و با توجه به اینکه بیش از دو سال از تصویب قانون اساسی گذشته و هنوز جریان امور کشور خصوصاً تشکیلات قوه مجریه با قانون اساسی تطبیق کامل نیافته است، اینجانبان (اعضای شورای نگهبان) با جلب توجه جناب عالی به نکات ذیل انتظار داریم در اجرای اصول قانون اساسی بالخصوص اصولی که با قوه مجریه ارتباط دارد، که جناب عالی در رأس آن قرار دارید، اقدامات لازم را بفرمایید.

به نظر شورای نگهبان، قانون اساسی نقشه کلی و کل نقشه امور کشور است که کلیه نهادها و ارگان ها و بنیادها و سازمان ها و شوراها و ادارات و هر جریانی که معمولاً در اختیار حکومت ها و نظامات قرار دارد باید با قانون اساسی منطبق باشد و

۱. نظر مزبور، بدون شماره و بدون ذکر روز ارسال نظر، در مستندات مربوط ضبط شده است.

در همان محدوده‌ای که قانون اساسی تعیین کرده است شکل بگیرند و چنانچه در خارج از آن باشند، هرچند با دولت هماهنگی کنند، قانونی نخواهند بود. بنابراین در ارتباط با قوه مجریه و امور اجرایی، غیر از وزارتخانه‌ها و نهادهای مذکور در قانون اساسی، سازمان‌ها و نهادهایی که قبل از انقلاب وجود داشته یا بعد از انقلاب به وجود آمده باشند، در صورتی که از بودجه دولت استفاده می‌نمایند یا اموال عمومی را که از ید غاصبان استنقاذ^(۱) شده در اختیار دارند، باید یا حذف شوند و یا در صورت لزوم ادامه کار آنها یا به وزارتخانه‌ای که مناسب باشند ضمیمه شوند و یا اگر ضرورت دارد وزارتخانه‌ای برای آنها تأسیس گردد که به هر صورت، داخل در دولت و قوه مجریه و تشکل وزارتخانه مستقل یا اداره وزارتخانه تحت ریاست رئیس جمهوری اسلامی باشند. در حال حاضر بسیاری از نارسایی‌ها و بلکه نگرانی‌ها و نارضایتی‌ها از عدم تمرکز نهادهای بعد از انقلاب در قانون اساسی و استقلال آنها از دولت و تشکیل ستادها و هیئت‌های اجرایی به صورت غیرقانونی است. البته این به آن معنی نیست که نهادهای انقلابی بد عمل کرده‌اند یا وجودشان در آینده و جزء تشکیلات کل قوه مجریه لازم نیست و یا اینکه افرادی که در رأس آنها قرار گرفته‌اند شایستگی لازم را ندارند، بلکه مقصود این است که هرکدام از این نهادها و سازمان‌ها که از برکت انقلاب اسلامی تأسیس شده‌اند با توجه به نقشی که در پیشبرد انقلاب داشته‌اند اصالت قانونی یافته و هم ادامه کار آنها تضمین شود و هم مستقیماً تحت نظر وزیر مربوط و دولت قرار بگیرند و در نهایت مثل سایر وزارتخانه‌ها و ادارات تابعه آنها مسئول مجلس شورای اسلامی باشند و احیاناً هم خودسرانه یا بدون ضابطه قانونی اقدام نشود و برای خودشان و مردم سردرگمی ایجاد نکنند و قانون اساسی معیار بازسازی کشور شود و همه نسبت به آن احساس مسئولیت و تعهد نمایند و بالاخره نظام جمهوری اسلامی مستحکم شده و در معرض تزلزل قرار نگیرد. بدیهی است نظری که آقای نخست‌وزیر اعلام کرده‌اند که جهت هماهنگ‌شدن نهادها با دولت معاونی معین نمایند، مفهومی وجود نهادهای اجرایی در خارج از دولت و قوه مجریه است و با قانون اساسی مغایرت دارد، مگر اینکه مقصود این باشد که معاون مذکور مطالعات

۱. استنقاذ: از دست کسی گرفتن، خلع ید نمودن.

لازم را برای حذف یا اثبات نهادها به صورت ادغام در وزارتخانه‌ها یا تأسیس وزارتخانه جدید و مستقل انجام دهد. سازمان‌هایی که تحت نظر نخست‌وزیر یا وزیر مشاور است نیز باید حذف شود و یا مستقلاً وزارتخانه‌ای پیدا کند و یا به صورت یکی از ادارات تابعه وزارتخانه‌ها درآید.

به نظر می‌رسد این نکات به وضوح از قانون اساسی استفاده می‌شود:

اولاً از اصل ۶۰ استفاده می‌شود، اعمال قوه مجریه از طریق رئیس جمهور و نخست‌وزیر و وزرا است. چنانچه یک سازمان یا نهاد مستقل باشد و از غیر این طریق وارد عملیات اجرایی شود با این اصل مغایرت دارد و چنانچه یک سازمان یا نهاد را نمی‌توان جزء سازمان ریاست جمهوری قرار داد، جزء سازمان نخست‌وزیری نیز قرار داده نمی‌شود و با مفهوم این در سازمان مغایرت دارد و مثل این است که سازمان خط آهن یا آبرسانی را ضمیمه وزارت دادگستری سازند. مفهوم اصل ۶۰ این است که در اعمال قوه مجریه، رئیس جمهور و نخست‌وزیر و وزرا به ترتیب دخالت دارند؛ رئیس جمهور با پیشنهاد نخست‌وزیر و تصویب وزرا و دستور اجرای قانون و سایر وظایف مقرر در قانون اساسی دخالت خود را اعمال می‌نماید و نخست‌وزیر با پیشنهاد وزرا به رئیس جمهور و مجلس و انجام سایر وظایف مقرر در اعمال قوه مجریه دخالت می‌کند.

ثانیاً از اصل ۱۳۴ استفاده می‌شود که نخست‌وزیر با همکاری وزیران، برنامه و خط مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌نماید، بنابراین ضمیمه شدن یک نهاد یا سازمان به نخست‌وزیری و قرار گرفتن آن در تحت نظر مستقیم نخست‌وزیر بدون همکاری وزیران و بدون بودن آنها در جریان اجراء قانون، با اصل ۱۳۴ مغایرت دارد.

ثالثاً در اصل ۸۸ پیش‌بینی شده که هر نماینده‌ای می‌تواند در هر مورد از وزیر مسئول آن سؤال نماید و مسئله سؤال از نخست‌وزیر مطرح نیست و این پیش‌بینی برای این است که نماینده بتواند درباره تمام امور اجرایی از وزیر مسئول آن سؤال نماید، و اگر بنا باشد سازمان‌ها و نهادها مستقل باشند یا تحت نظر نخست‌وزیر یا در نخست‌وزیری ادغام و بخش مهم امور اجرایی بدون گذشتن از کانال وزرا به اجرا برسد، سؤال از این گونه امور برای نمایندگان امکان قانونی نخواهد داشت.

رابعاً از اصل ۱۳۳ استفاده می‌شود که مسئولین سازمان‌های مختلف و مستقل

اجرایی و دولتی، وزرا می‌باشند و باید به تصویب رئیس جمهور معین و از مجلس رأی اعتماد بگیرند؛ در حالی که اگر سازمانی تحت نظر نخست‌وزیری قرار گرفت و مثلاً گفته شد سازمان اوقاف یا شورای عالی قضایی یا مخابرات تحت نظر نخست‌وزیری است، نخست‌وزیر بدون تصویب رئیس جمهور و رأی اعتماد مجلس برای آن رئیس معین خواهد نمود و بالاخره اگر این وضعیت را قانونی فرض کنیم باید ادغام بسیاری از وزارتخانه‌ها را در نخست‌وزیری قانونی بدانیم، در حالی که از اصول متعدد مبحث نخست‌وزیر و وزرا مثل اصل ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۶، ۱۳۷ کاملاً معلوم می‌شود که نخست‌وزیر باید کارهای اجرایی را از طریق وزرا که حتی عزل و نصب یک نفر از آنها باید با تصویب رئیس جمهور باشد و برای وزیر جدید از مجلس رأی اعتماد بگیرد، انجام دهد. بدیهی است که اگر سازمانی حتی از نخست‌وزیری مستقل باشد به طریق اولی وضعیت مغایر با این اصول می‌باشد.

خامساً اصل ۱۴۱ نیز در تطبیق سازمان‌ها با قانون اساسی باید کاملاً ملاحظه و رعایت شود که اگر سازمانی بدون اینکه ضمیمه وزارتخانه‌ای شود تحت نظر وزیران وزارتخانه قرار بگیرد که شخص واحد وزیر و رئیس باشد، با این اصل ۱۴۱ مغایر می‌باشد و بنابراین حتی قراردادن سازمانی تحت نظر وزیر مشاور، مغایر با قانون اساسی است؛ زیرا اگر وزیر مشاور، شغل است با ریاست یک سازمان یا بیشتر، اشکال دو شغلی پیش می‌آید و اگر شغل نیست، چرا وزرای مشاور از بیت‌المال حقوق دریافت می‌نمایند.

در خاتمه با تذکر به این نکات و اعتماد به بینش و آگاهی جناب‌عالی، انتظار این است که ترتیبی داده شود که کلیه سازمان‌ها و نهادها و شوراهای و انجمن‌ها با قانون اساسی تطبیق یابند تا همه سازمان‌ها در حد واحد تحت نظر وزرای مسئول قرار گرفته و امکان نظارت مجلس بر همه امور فراهم شود و هم برای دیوان عدالت اداری و سازمان بازرسی کل کشور نیز طبق اصول ۱۷۳ و ۱۷۴ امکان رسیدگی به تظلمات در همه موارد و نظارت بر حسن جریان امور و اجراء صحیح قوانین فراهم باشد و حدود مداخلات و مسئولیت‌ها مشخص شود و ضمناً از این تاریخ به بعد هم از تأسیس سازمان‌ها و هیئت‌ها و شوراهای در خارج از محدوده قانون اساسی و بدون مجوز قانونی جلوگیری به عمل آید. یقیناً با توجه به این نکات، بسیاری از مشکلات مهم و

نارضایتی‌ها مرتفع شده و کشور در مسیر ثبات و قانونی شدن جریان‌ها گام‌های بیشتر و بلندتر برخواهد داشت.

والله ولی التوفیق

والسلام علیکم ورحمت‌الله وبرکاته

شماره: ۱۰۰۹/م

تاریخ: ۱۳۶۰/۹/۲۳

آیت‌الله آقای شیخ لطف‌الله صافی

نامه جناب‌عالی و حضرات حجج و آیات آقایان ربانی شیرازی، خزعلی، رضوانی و جناب آقای آزاد درباره سرنوشت نهادها و سازمان‌های مستقل یا وابسته به نخست‌وزیری و وزارت مشاورت، و اظهار نظر در نحوه عمل منطبق با قانون اساسی نسبت به این دستگاه‌ها ملاحظه شد.

با سپاس از راهنمایی و تذکر آن ذوات محترم، نامه مزبور عیناً جهت بررسی و اظهار نظر به مشاوران و مسئولان ارائه شد. نتیجه تلواً به اطلاع حضرات خواهد رسید.

سید علی خامنه‌ای

رئیس جمهوری اسلامی ایران

امام خمینی (ره):

و از شورای محترم نگهبان می‌خواهم و توصیه می‌کنم، چه در نسل حاضر و
چه در نسل های آینده که با کمال وقت و قدرت و ظایف اسلامی و ملی خود
را ایا تحت تاثیر هیچ قدرتی واقع نشوند و از قوانین مخالف با شرع مطهر و
قانون اساسی بدون هیچ ملاحظه ای جلوگیری نمایند.

(صحیفه امام ج ۲۱، ص ۴۲۲)



آدرس: تهران، خیابان شهید سپهبد قرنی،
کوچه شهید دهقانی نیا (خسرو سابق)، پلاک ۱۲
صندوق پستی: ۱۴۶۳ - ۱۳۱۴۵
تلفکس: ۰۲۱ - ۸۸۳۲۵۰۴۵
info@shora-rc.ir
www.shora-rc.ir